

PROTOKOLL

Projekt: Eesti-Läti neljanda elektriühenduse riigi eriplaneering

Teema: Trassialternatiivide tutvustamine

Kuupäev: 25.02.2025, kl 17.30

Asukoht: Aste Rahvamaja

Protokollija: Hendrik Andres Tork

Osalejad: Registreerimislehel (74 osalejat)

Päevakord:

- Planeeringu eesmärk (miks ja mida)
- Miks on uut elektriühendust vaja?
- Visandamise põhimõtted ja visandatud koridorid
- Kaasamine
- Mis juhtub peale planeeringu kehtestamist?
- Küsimused ja avatud arutelu

Avaliku arutelu ettekandega saab tutvuda projekti kodulehel, <https://riigiplaneering.ee/riigi-eriplaneeringud/eesti-lati-neljas-elektriuhendus/eesti-lati-neljanda-elektriuhenduse>.

Arutelu:**Küsimus: Hiidlaste ja Hiiumaa trassid on ka praegu meie kaelas?**

Eling: Hiiumaal on praegu 35 kV elektrivõrk, mis Leisi alajaamast pihta hakkab. Elektrilevi ja Eling praegu teevad ühist arengukava, mille eesmärk on, et lähema umbes 10 aasta jooksul tuleb 110 kV võrk Hiiumaale. Tuleb 110 kV liin, mis läheb Kärdlani välja. Hiiumaa võrk läheb tugevamaks. Eling on vaadanud ka plaani, mis oleks näiteks aastal 2040-2050, eriti pikk vaade, mis oleks niimoodi, et Aulepast tuleks 330 kV liin, mis läheks kuhugile Põhja-Hiiumaale ja siis tuleks Hiiumaalt läbi ja tegelikult saaks Leisis kokku selle sama liiniga, mida me praegu planeerime. Sellisel juhul tekiks järgmine ring, saaks Hiiumaa umbes 25 aasta pärast samamoodi palju tugevama elektrivarustuse. Me oleme Hiiumaale peale ka mõelnud. Võib-olla on mõistlik tulevikus Hiiumaal teha mingi ühendus Soomega, mingi ühendus Rootsiga, me veel seda ei tea, aga see loob selle jaoks võimaluse. Eesti-Läti neljas elektriühendus loob tegelikult ka Hiiumaa elektritootja parandamiseks võimaluse.

Küsimus: Kõik muutub selle liini ehitusega, et siin on ainult ju need suured alajaamad. Kas siis tulevad ka mingisugused väiksed alajaamad, kust saab siis kohalik elektrivõrk ka seda elektrienergiat?

Eling: Elektrivõrguühendus selle projekti raames on planeeritud ainult Lääne-Saaremaale, aga seda võiks mõelda umbes niimoodi, nagu on inimesel selgroog. See teeb nii palju tugevamaks kogu Saaremaa elektrivõrku, et sõltumata, kus kohas see punkt ei saaks olema, mis on see väiksem võrk, siis seal saab ühendusvõimsused olema suuremad. Vahepeal loomulikult elektrivõrk areneb ka ja et kindlasti saarte energiavarustus paraneb enne seda.

Küsimus: Ma vaatasin, et aasta tagasi alustasite planeerimisega. Täna on esimene kohtumine. Ühtegi planeeringut ei saa teha rahva tahte vastasel. Miks te kohe rahvaga ei rääkinud, siis hakkate oma planeeringut tegema?

Elering: Me oleme käinud enim rääkimas Saaremaal. Kui te ei ole varem sattunud sellesse inforuumi, siis kindlasti on võimalik riigiplaneering.ee-s leida uudiskirja, kus kohas me informeerime pidevalt, et kus kohas me käime rääkimas. Planeering algatati, planeeringul oli suur riigi huvi. Selle kohta oli samamoodi uudiseid. Tõesti, kogu Saaremaad me varemalt niimoodi ei teavitanud.

Küsimus: Ma olen vallavolikogu liige ja ma ei ole näinud kuskil mingit eriplaneeringut.

Monika Korolkov Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (edaspidi MKM): Praegu olemegi selles etapis, kus me tulimegi ju kaasamiskoosolekule ja rahvast kaasama sellesse. Ma arvan, et, et see teavitus on ka vallale.

Anni Konsap Skepast&Puhkim OÜ (edaspidi SKPK): Lähteseisukohtade ja KSH programmi tutvustamisega käisime juba sügisel.

Küsimus: Kui palju metsa läheb raiumiseks selleks, et need trassid maha panna?

Elering: See on ka üks võrdluskriteeriume. Me tahame võimalikult vähe metsa maha võtta. Kui meil on erinevad trassi alternatiivid, siis me hindame, missuguse maa peal me oleme, oleme pigem põllumaal, kui metsamaal. Juhul, kui me oleme olemasolevas trassis, siis trass lihtsalt laieneb. Me ei tee siis ju täiesti uut trassi mingisugusest metsamaast täiesti läbi. See on loomulik eelistus, et mida vähem metsa me maha võtame, seda parem. Me toomegi välja alternatiivid, mida me siis hakkame võrdlema, hindama, tehakse analüüse ja siis saame öelda täpseid numbreid iga alternatiivi kohta, palju see metsa mahavõtmine on, ja siis saab öelda, missugune nendest on tegelikult kõige väiksema mõjuga.

Küsimus: Te ütlesite, et olete Saaremaal käinud. Käisite Kuressaare kultuurikeskuses? Kui te selle koosoleku korraldasite, siis oli ikkagi asi juba otsustatud, kuna te väitsite enne, et tahate rahvaga rääkida ja siis algatate planeeringu, aga enne Kuressaare koosolekut oli juba algatatud?

Elering: Planeeringu algatamise teeb ikkagi Vabariigi Valitsus. Me oleme küsinud, et me oleme operaatorina leidnud, et see oleks mõistlik. Kui me jõuame planeeringuprotsessis selle ühe alternatiivini, siis me tuleme tagasi Saaremaale, lähme tagasi nt omavalitsustesse, tutvustame seda kõige paremat alternatiivi ja me põhjendame miks see just kõige parem on, millel võib-olla võtame kõige vähem metsa maha, on kõige väiksem kokkupuutuvust inimestega, kõige vähem kokkupuutuvust liblikatega ja hüljestega. Üritame võtta nii palju arvesse kui võimalik. Siis mingil hetkel peale seda, kui kõik esitatud küsimused veelkord saavad vastuse, Vabariigi Valitsus selle trassi kehtestab. Trassi kehtestamine ei tähenda veel ka tõsikindlalt, et see projekt peaks tulema.

Arvamus: Ma lõin kõigepealt kokku, et seal kümnese kaabli... ma ei tea, kui jäme see kaabel on, palju seal isolaatorid on, sest need on erinevad, kuskil 31-32 megavatt-amprit. Ja kui ma selle nüüd Lätist tuleb ka kuskil 33-34 MW. Saaremaa piirtarbimine on ka kuskil 35 MW, tähendab kaablil on 100-150, Saaremaa on 30-35. Nüüd kõik arvutused näitavad, et me saame kolm korda seda piirtarbimist suurendada, neli korda või isegi viis korda.

Elering: Ei, pigem 10.

Küsimus: Võib-olla isegi 10. Aga milleks on praegu vaja kohalikku tootmist ja tarbimist suurendada, kui me siin viis korda tootmist ja tarbimist suurendame sinna võrku? Miks see 330 on, kui 110 mahutab veel 5-6 korda rohkem sisse?

Elering: Väga hea küsimus, väga tehniline. Selle küsimuse vastus on see, et see ei ole ainult tõesti Saaremaa tarbeks. See on ikkagi riigi suur huvi, et ühendada kogu riigi elektrivõrgud paremini veel oma heade sõpradega ja kollektiivselt kogu riigis toodetud elektrienergia, mis võib-olla ka Saaremaal. Eesti elektrienergia tiputarbimine on umbes 1000... 1569 MW peaks olema praegune hetk tipp. Me näeme, et see tipp on tõusmas. Inimesed tulevad koju, nad panevad elektriautod laadima, siis tipp tõuseb ja kui meie ise ei suuda riigina toota, on meil vaja kuskilt mujalt saada seda elektrit. Jah, Läti praegu on defitsiidis, aga seal on ka suured arengud. Daugava hüdroelektrijaamad on suured, nad on võimalised

tegelikult elektrienergiat tagama. Need hetked, kus kohas elektrienergiat päriselt vaja on, siis on võrk see, mis toob selle teieni, see ei pruugi olla see elektrijaam, mis on näiteks Eestis ja võib-olla kuskil mujal ka.

Küsimus: Te nimetasite siin häid sõprasad, kas te võiksite loetleda, et kes need meie head sõbrad on, kes meid toetavad?

Elering: Meie head sõbrad, ma viitasin siin nendele riikidele, kes ei ole sisuliselt Venemaa. Üle-eelmine nädalavahetus me võtsime lahti Venemaa elektrivõrgust. Me tegime seda sellepärast, et neil oli võim meie üle. Nad said midagi teha meie võrguga. Me tahame ühendada tulevikus ennast ainult nende riikidega, kus kohas nad ei võta seda võimu.

Küsimus: Mina küll aru ei saa, et kuidas see meie varustuskindlust parandab, kui me teeme Saaremaale ühe võrgu juurde. Skeemide peal on näidatud, et ainult Saaremaale, edasi ei lähe. Ütlesite ka seda, et kui tuulepargid, parkide huvi, tuuleparkidest ei sõltu, aga et tulevikus arvatavasti läheb edasi, kuna Saaremaal ei ole ju tööstust nii suurt tulemas või kui te teate, et on nii suur tööstus tulemas, kus läheb nii palju elektrit vaja, et siis võiksite öelda, et kuhu see elekter siis minema hakkab, et edasi naabritele, eks ole. Tegelikult on minu arvates nii, kui ma olen infoga kõigega kursis, et ikkagi tuuleparkide jaoks on vaja seda liini. Ja see liin läheb edasi Saksamaale välja. Saksamaa on lubanud, et tema ei taasta oma aatomielektrijaamu, sõejaamad on kinni pandud. Lõuna poolt meile praktiliselt ei olegi elektrit tulemas, meie saame oma elektri põhjamaalt - Skandinaaviast, Soomest, Rootsist, Norrast. Ja toodame ise. Ja nüüd, kui see läheb Saksamaale, ümber Läänemere tuulepargid, mis on, kui tuul puhub, puhub ta igal pool Läänemere. See tähendab seda, et tuulel on üle tootmine. Elektri hind on null, Saksamaal on null. Kuna meie valitsus teeb ju lepingu, et tagab arendajatele teatud maksu, kas see oli 65 eurot MW või nii, et meie maksame samal ajal, kui teistel on null, sakslastel on null, meie maksame ikka kuus ja pool senti MWh, eks ole?

Elering: Siin on päris mitu küsimust. Saaremaast edasi ei olnud ette nähtud liini, aga mere sees planeeritakse asju ka, aga mitte riigi eriplaneeringuga, vaid on olemas selline asi nagu hoonestusloa menetlus. Need kõik taotlused on esitatud varem, kui me hakkasime Saaremaa peale võrku planeerima, nelja kaabli viimiseks Läti poole. Lätis on oma protseduur ja me plaanime ühendada Ventspilsiga. Ventspilsiga sellepärast, et selle jaoks, et kõige rohkem energiat saaks vahetada kahe riigi vahel, siis süsteemid peavad omavahel ju suhtlema ja analüüsima seda, missugune on see kõige parem koht. Läti süsteemioperaator, samasugune ettevõtte nagu Elering, ütles ka, et kõige parem on niimoodi, kui te Kura poolsaarest jääte vasakule poole, võimalikult Läänemere poole, siis me saame elektrienergiat kõige rohkem vahetada. Teine küsimus oli see, et mis siis, kui tuult on liiga palju. Meie põhivõrgu ettevõtte selles mõttes loomulikult tervitame siin seda situatsiooni kus kohas teie käes ka kõik oleks elektrienergia täitsa tasuta käes, aga ei saaks öelda seda, et me kuidagi toetame mingeid ebaratsionaalseid otsuseid ja üks ebaratsionaalne otsus tundub olevat ausalt öeldes ka Saksamaa kaabel. Kui ehitatakse mingisugune kaabel, mis läheb Saksamaa poole, siis see on nii ilmne Saksamaa huvi, et selle peab küll viimse sendiga Saksamaa ise kinni maksma. Ja siis te ütlesite ka, et siin on veel tuulele mingisugune kompensatsioonimehhanism, ausalt öeldes tõesti meie sellega seotud ei ole. Riik andis ka teada, et nad hetkel meretuulega midagi ei kavatsen teha ja mul on hea meel, et nii juhtus, sellepärast et ma ju räägin kogu aeg inimestele, et see ei ole seotud selle meretuulega, et tõesti ei ole, see projekt on vajalik meile kollektiivselt ühiskonnana, ka ilma selle meretuuleta.

Küsimus: Ma olen Saarte Rannarahva Seltsi liige ja Põlissaarlaste Seltsi liige. Ja te rääkisite siin... ma tuleks tagasi selle sama heade sõprade juurde. Te räägite „meie ja meie“, aga te oletegi „teie“, te olete siia tulnud, meie maale siia üle väina, üle mere. Te tulite saarlaste juurde. Teie tulite sealt kuskilt pealinnast oma heade sõprade seast ja pealinna sõnumit tooma. Te saage aru, et on teie ja oleme meie. Meie oleme saarlased, see on meie kodu. Ja te ei ole meilt küsinud luba, te ei võta meid võrdväärsete partneritena. Kui te räägite teie headest sõpradest, mitte meie headest sõpradest, siis teil ei ole seda luba ja seda lubada ka ei saa, et

hakkaksite rajama siia mingisugust suurt tööstust, elektritööstust. Et see on selline nagu läbi ajaloo on kolonisaatorid käitunud põlisrahvastega, et see nüüd kordub siin Eestimaal, eks ole, Saaremaal. Ja et ei ole meie, kui te ütlete, et meie huvi, siin härra Mere tõi ilusti välja Saaremaa võrgu, eks ole, võimsused ja tarbimised. Te küsite kindlalt ja järjekindlalt ja sitkelt koguaeg selle väite juures, et 330 liinil ei ole mitte mingit tegevust tuulepargiga... Aga mu küsimus oleks nüüd see, et kuna te plaanite kohaliku põlisrahva käest küsida nõusolekut, selleks mida te seda tahate siin korda saata?

Elering: See on väga hea küsimus, et millal me küsime kohalike käest, et kas seda on vaja ja kuidas oleks kõige parem. Täna ongi see hetk. Planeering on algatatud, riik on näinud suuremat huvi, me tulime siia nelja kohta Saaremaal. Me teeme 12 koosolekut, kuskohas me küsime kõikidelt omavalitsustelt, kõikidelt inimestelt arvamust selle liini kohta. Ja ka see, et ei soovi, on ju arvamus. Me sooviksime loomulikult, et ideaalmaalmas me jõuaksime ühisele arusaamisele, et mingisugune võimalus seda liini rajada on. Ma saan aru, et te vastandate minuga ja ütlete, et olemas meie ja teie, kui ma tahaksin öelda, et seda on kokkuvõttes vaja meie jaoks, mis on kogu eestlus, mitte ainult, et on Saaremaa ja manner. Tõsi ta on, mina olen Tallinnast jah, nii on.

Küsimus: Kui seda liini on vaja ainult selleks, et kui Lähti läheb, kas siis sellise liini rajamine läbi Saaremaa ei ole vähe nagu Tallinn-Pärnu bussiliini vedamine läbi Narva? Et kas otsene ei saaks, eriti kui merekaabel on pidevalt halb?

Elering: Me oleme analüüsinud erinevaid variante, see on kõige mõistlikum, sellepärast et juhul kui me läheksime näiteks Sindist otse, läheksime Kura poolsaare peale, siis juhtub kaks asja. Siis sellisel juhul, nagu ka meie Läti võrk ütles, me ei saa rohkem palju elektrienergiat üle transportida. Merekaabel on tõesti palju kallim ja juhul kui me läheksime üle Sindi näiteks Läti poole, siis lihtsalt see kaabel on niivõrd pikk, et see oleks veel kaks korda kallim. Ja mis siis ei lahene, oleks Saaremaa elektrivajaduse probleem, kui see tulevikus tekib.

Küsimus: Mul on põhiliselt asi selge, aga täpsustaks selle teie väite ära, et olete praegu siin, et rahva käest küsida – aga mida te siis küsite? Ütleme nii, et kui praegu saal tõuseb püsti ja ütleb, et me ei taha – no see ei ole aktsepteeritav. Kui vallavalitsus ütleb, et me ei taha seda kaablit, kas see on aktsepteeritav? Võib-olla volikogu otsustab seda? Või otsustab Saaremaa rahvas, läbi rahvaküsitluse? Mis oleks teie jaoks aktsepteeritav, et seda liini siia ei tule?

Elering: See on hea küsimus ja me jõuame sinna, ma ütlen sellele küsimusele vastuse ära ka, me räägime planeeringust eraldi. Aga meie, kui me soovime seda ehitada, siis meie jaoks see küsimus, mida me küsime on, et kas need alternatiivid oleks teostatavad. On leitud praegu mitmeid alternatiive Saaremaal nii alajaamade jaoks, nii liinide jaoks, merekaablite jaoks. Kõik need võivad teid kuidagi puudutada. Võibolla tõesti te ei taha seda, ütlete tugeva ei ja selles mõttes loomulikult on meile raske, aga see on tõesti arvamus, see näitab ka sotsiaalset meelestatust. Kokkuvõttes see läheb sotsiaalsesse uuringusse. Näiteks kui on erinevad trassid ja ühe trassi suhtes on ühiskond tugevalt selle vastu, siis see kaalub ka. Eelistus on loomulikult olemasolevad trassid, seal on see kitsendus niikuinii olemas, inimesed on seda liini näinud. Me eelkõige tahaksime saada seda kohalikku teadmist. Me oleme päris palju üritanud informatsiooni koguda igasugustest registritest, loodushoid, rahvastiku tihedus, majade asukohad ja siis leida need võimalikud trassid, aga ainult teil on see kohalik teadmine olemas. Kui te siis näiteks ütlete, aga vaadake, mina olen siin võtnud projekteerimise jaoks tingimused ja ma tahan teha seal mingisugust abihoonet, siis seda informatsiooni kahjuks ei ole üheski avalikus registris. Osad inimesed on kirjutanud, et ma tahan siia tulla elama, see on minu nagu sünnikoht, et see on argument loomulikult ja me tõeliselt kaalume seda, et võib-olla see trassi alternatiiv, seda peaks nihutama. Kui me leiame need alternatiivid, mis oleks kõigile sobivad, siis teeme veel uuringud ka kõikidele alternatiividele, siis sellisel juhul me lõpuks saame teha kõige parema valiku. Ja siis on teie küsimus, et kuidas niimoodi mõjutada, et seda üleüldse ei tuleks?

Küsimus: Kas ikkagi vastaksite sellele küsimusele, et mis on teie jaoks absoluutne ei? See ei ole alternatiivi otsimine ega ka arvamus, see on rahva tahe.

Elering: Loomulikult me arvestame rahva tahtega. Kõik küsimused, kõik kommentaarid, mis te esitate tehakse anonüümseteks ja pannakse pärastpoole ka ülesse. See tähendab seda, et kui te küsite midagi meie käest, et olete umbes mõelnud, nad ikkagi ei ole arvestanud või mingisugusel muul põhjusel, et me ei ole teid kuulnud. Küsimus ka, et mis siis, kuidas see siis peaks kõik lõppema, kas siis tuleb liin või ei tule liin, kes selle otsuse teeb? Kokkuvõttes planeeringu osas otsuseid teeb Vabariigi Valitsus.

MKM: Kui teie kõik siin saalis olevad ja kõik teie naabrid ja tuttavad saavad kirja, me registreerime selle ära, me vastame nendele ja see ongi teie ettepanek. Sellist ettepanekut vormis, et ei soovi, ei taha, seda on nagu keeruline arvestada, et meie soovimegi, et te sisustaks selle, et see oleks nagu arusaadav, miks te ei soovi.

Arvamus: Te nüüd hõikate rahvale välja üleskutse selles osas, et võib-olla saata siis Majandus- ja Kommunikatsiooniministriumile oma tahteavalduse. Ma informeerin inimesi, tulemas on ka rahvaalgatus sellesama kõrgepingeliinide rajamise osas, kus siis saarlased saavad väljendada oma tahet selles osas, aga äkki soovite kommenteerida ka seda, et miks rahva tahe, kui inimesed saavad teile ükshaaval oma tahteavalduse. Kui saavad, kes teevad oma rahvaalgatuse, te ütlesite, et see et ei taha, see ongi põhjus, eks ole, ei taha. Oma kodu ja oma keskkond... see on meie tahe, mitte meelsus.

MKM: Kas tahe või meelsus, me näitame oma ettekande ära, mis sõnum, sest osad inimesed tahavad võib-olla ära minna, nad ei soovi jääda siia pikemaks.

Küsimus: Miks te näitate välja ainult 330-st ja 110 kV liini. Miks te 35 ei näita? Ja kui lai, siis teie malli järgi 35 kV nii-öelda trassi koridor on? Teine asi on see, et teil oli miskipärast mentaliteet selline, et kõigepealt raiume metsa maha ja siis võtame kätte, aga vaatame, kas see trass sinna ikkagi sobib. Kui te võtate selle helesinise trassi skeemi, siis kõigepealt te paigutasite ülevalt trass tühjaks ja nüüd äkki tekitasite sinna need kollased jõnksud sisse. Kollaseid ei ole, aga trassi te tõmbasite maha ja sealt puud tõmbasite maha, tõmbasite ka tetraariumi siledaks kettidega. Ja ongi puhas. Ja nüüd avastate seda, et te panete kollase liini jõnksuga kõrvalt mööda, sest maja on väga lähedal tõesti.

Elering: Ja maja on väga lähedal, tõesti. Räägin, olemasolevates liini trassi koridorides, mis iganes nad ka ei ole, on sellel taristu haldajal õigus teha raadamistöid. Juhul, kui seal näiteks kasvabki puistu liiga kõrgeks, mis tavaliselt on 3,5...4,5 m, siis need raadamistööd tehakse, võetakse see puistu sealt maha. Ja see on elektriõhutus, see on ka meie kõigi õhutus. Siis oli küsimus 35 kV liinide osas. Jaa, 35 ja 110 kV liinitrassi koridorid on sama laiad, nad on 50 m laiad. Need kollased jõnksud ongi selle peal, sellepärast et juhul, kui meil on olemasolev trassikoridor mingisuguses kohas, on näiteks elamu tõesti niivõrd lähedal, et jääb olemasoleva alla, siis me oleme näinud ette jõnksud. Selle 140 m laiuse koridoriga, mis on siis puhvritega koridor, ei lähe me mitte ühegi elamu juurde, nii et alati jääb see puhver, alati me oleme elamust kaugemal. Olemasolevate trassikoridoride puhul see ei ole lihtsalt kahjuks võimalik ja seega me oleme neid jõnkse ette näinud.

Küsimus: Te praegu tegelikult Eestis ei suuda ju kõiki trasse siamaani hooldada?

Elering: See käib Elektrilevi kohta võib-olla. Elering annab ka statistikat välja. Võru alajaam oli üks juhus, kus kohas me ei suutnud Võru linna panna natuke aega elektrit, aga Saaremaal põhivõrgust elektrikatkestust ei ole olnud. Ma ei taha siin kellelegi hakata nagu tõesti soola pähe raputama, aga meie võrk on olnud tugev.

Küsimus: Jah, aga raha tuleb maksumaksja taskust. Kõik see trasside ehitus uute võrkude juurde tegemine, see ju eeldab seda, et veel rohkem maksumaksjalt raha võtta, millega seda kõike kompenseerida.

Elering: Jaa, see on üks põhjus, mille pärast me lähme ka Lätti. Võib ka küsida, et mis on selle ühenduse võimsus. Selle ühenduse võimsus on vähemalt 500 MW, mis on umbes kolmandik Eesti tippu tarbimisest. Siis sellisel juhul ta kategoriseerub ka Euroopa ühishuvi projektiks. Me ühendame kahte riiki paremini ja ta on piisavalt võimas ühendus. Sellisel juhul me saame Euroopast päris palju raha küsida. Mõte on see, et teie kui elektritarbijatena, juhul kui me lähme selle ühendusega Läti poole, ei peaks tundma mitte ühegi sendist elektrihinna kogutõusu sellest ühendusest, et Euroopa maksab selle kinni ja et need hinnapiirkondade vahelised hinnaerinevused maksavad selle kinni.

Küsimus: Selle maksu kohta Kliimaministeerium samamoodi rääkis, et millised kasumid ja asjad tulevad, kui odavaks elekter läheb, kui tulevad meretuulepargid.

Elering: Aga see pole siin seotud meretuulepargiga.

Küsimus: On kaudselt seotud. Et ei oleks samasugune häma praegu teie suust, et pärast tuleb välja, me ei ole ju näinud neid arvutusi, kust raha tuleb, kui palju maksma hakkab ja kui palju meile see maksma läheb.

Elering: Loomulikult selline äriplaan sellisel projektil peab olema juba avalik informatsioon ja täpselt samasugused projektid nagu oli Harku-Lihula-Sindi Läti poole läinud elektriliin. Selle äriplaan on Konkurentsiameti poolt kinnitatud ja avalik info, mis on kättesaadav. Sellest on päris palju aega möödas, te ei pruugi seda mäletada, aga samasuguste projektide puhul tehaksegi äriplaan, on avalikud konsultatsioonid, siis äriplaan läheb Konkurentsiametisse kinnitamiseks, Konkurentsiamet selle kinnitab ja see toimub kõik peale planeeringu kehtestamist.

Küsimus: Aga mida me praegu kooskõlastame siis?

MKM: Me tahamegi nüüd jõuda trassideni, mille pärast me oleme siin.

Elering: Võib-olla ütlen ka, et nagu see trass ju määrab päris palju ka maksumust, kui me ei tea, missugune on see eelistatud trass, siis me ei tea ka äriplaani teha.

Küsimus: Salmel on homme koosolek. Liini Salmele ei lähe ju? Ei ole hea küsida, kui inimestel pole asja kukile tulemas? Astest ka ei käi läbi.

SKPK: Astest ka täpselt samamoodi ei käi. Me oleme täna ka siin keskel, siin ei ole tegelikult liini. Eks see natukene paneb paika ka see, kus on võimalik näiteks hea suhe-ruum leida ja tulla inimestele võimalikult lähedale. See liin ei pea tõesti siit läbi minema, aga see on selline hea koht, kus arutada. Siin samamoodi. Ta on suhteliselt lähedal inimestele siiski.

Küsimus: Ma küsiks, et kas te tõesti leiate, et 4. märtsini on siis piisav aeg mingite ettepanekute tegemiseks? See on ju nädal aega.

MKM: Teile saadeti ju info, see oli nüüd kuu aega tagasi, vähemalt. Kõigile maaomanikud, kes on alternatiividest 500 meetri raadiuses.

Küsimus: Kui on 35kV liin, kas see on planeeritud 110kV-ks ümber teha? See ülemine helesinine.

Elering: Praegu hetkel ta on Elektrilevi liin. Sellisel juhul saaks sinna 110 juurde, jah, teisisõnu ta nii oleks. Ja siis sellisel juhul ta oleks samadel mastidel, samas koridoris nagu ta on.

Arvamus: Need trassikoridorid on ka tuulekoridorid. Ja seal tekib ääsi peal olemise tunne, et üks juba käib mul aiast läbi, üks kolmandik õunapuudest on puruks väänatud, keelatud. Praegu käib seal üks selline trassipuhastus, aga see väljanägemine on ikka väga armetu. Kõik need oksad on seal maas hunnikus. Sügisesed läänetuuled lõhuvad ära kõik, sest see trass on nii lai. Ja kui teine trass tuleb teise kõrvale, siis see vahe, puhverala, see on **** vahe ühes ühiskonnas.

Küsimus: Natukene täiendan. Jutt on praegu ühest piirkonnast, mis on selles planeeringualas näha ka ja see puudutab Sauvere piirkonda. Ja seal on niimoodi, et jutt käib olemasolevast trassist ja ka rajatavast trassist ja nende vahemaa on peaaegu et olematu ja selle piirkonna elanikud noh, põhimõtteliselt jäävadki, siin ei ole enam tuulekoridori, siin on nagu tuuleväli. Et jutt on nagu sellest ühest piirkonnast.

Elering: Vaatame seda piirkonda konkreetsemalt. Ma arvan, et me räägime situatsioonis, kus me räägime üksteisest grammi võrra mööda. Juhul kui olemasolev liin on planeeritud, et me oleme teinud sinna jõnksu sisse, siis see olemasolev liin kaoks sealt ära ja oleks ainult uues kohas trassikoridor. Aga ma teen ettepaneku, et vaatame seda peale siis, kui me oleme presentatsiooni lõpuni teinud.

Küsimus: Ma ei ole siiani aru saanud, et kus on see saarlase kasu. Te ei ole seda täna nagu selles mõistes meile maha müünud, et tegelikult te viitate minevikule, et on olnud Saaremaal probleeme, jah, aga eelkõige on nad tingitud sellest, et on olnud hooldamata, aga mitte varustuskindlus. Ja küsimus on sellest, et kus on see tänane Saaremaa majanduse kasu sellest liinist? Kas meil on siia tulemas midagi, millest me veel ei tea, sest täna juba järjest panevad ettevõtted uksi kinni ka Saaremaa, see tähendab, et ka ju majandus on vähenenud. Et ma nagu tahaks, et te mulle selle maha müüks, aga ma ei ole täna veel nõ ära ostetud olnud.

Elering: Saaremaale kasu on sellest, et me ühendame Saaremaa võrgu palju tugevamini olemasoleva võrguga ja me loome siia võimalusi selle tugevama elektrivõrgu rajamiseks. Kas praegu on teada, et kas siia tuleb mingisugust tulevikutööstust? Ei ole. Kui me siia seda liini ei raja, siis kindlasti siia suuremat tööstust ei tule või mis iganes, ongi see suurem tootja või tarbija. Kui see liin olemas on, siis selle tõenäosus on nii palju suurem. See loob võimalusi.

Küsimus: Aga milleks meil seda liini siis vaja on? Siin Saaremaal tegeletakse turismi ja teiste aladega, siia ei tule mingit suurt tööstust, mis tarbiks nii palju voolu. Me ei taha siia sellist tööstust, tuuleparke!

Elering: Aga te võib-olla tahate, et inimesed tuleksid siia ja naudiks tõesti seda Saaremaa imekaunist looduskeskkonda samaaegselt, et siin oleks ka tööd. Ehitusaegselt, enne kui me seda ehitama hakkaks, siis saavad ju inimesed siin tõenäoliselt tööd, isegi kui need projekteerijad, isegi kui need kinnisvara hindajad, isegi kui need inimesed, kes neid maalepinguid sõlmivad, ei ole kohalikud, siis nad käivad siin ikka just sellele nii-öelda siseturismile olulisel määral panustavad väljaspool hooaega. Kui läheb ehitustegevuseks, siis ehitajad kui sellised, isegi kui need ehitajad, kes valavad betooni, ehitajad, kes ehitavad neid liine, ehitajad, kes tulevad ja rajavad neid merekaableid, isegi kui nad ei ole kohalikud, siis nad pakuvad 3-4, võib-olla ka 5 aastaks, pakuvad ju kohalikele siis majutusele, toitlustusele, kohalikele pakuvad ju kaudsetki tööd. Selles mõttes, et jah, ja hiljem tõesti on meil see võimalus, kas hiljem tuleb siis hästi palju inimesi seda elektriliini hooldama? Ei tule, elekter peab olema meie jaoks kasulik, ilma et temal oleks hästi palju inimesi tööle. Nii et, see on need võimalused, mida elektriliin loob.

Arvamus: Ma saan aru, te olete linnamees, ma räägin nüüd, milline on elu maal, või milliseks ta on läinud. Meil on ära kaotatud koolid libeda jutuga, et lapsed lähevad suuremasse kooli, seal on paremad õpetajad, kvaliteetsem haridus. Ära on kaotatud kauplused, ära on kaotatud buss, kontorid, ambulatoorium. Meie ringi peal, mere ääres on kuus küla. Kehtestati automaks, regionaalminister rääkis, et me tagame teile parem ühistranspordi. Meie kandist läheb viimane buss juuni alguse poole, kui koolid lõpevad, see on koolibuss. Ja järgmine buss, mis meile tuleb, on see, esimene september. Terve suve läbi ei käi mingit transporti ega asju, aga kui tehakse seadusi või kui surutakse läbi projekte, siis on lubadused, et oi teil läheb elu paremaks, odavamaks. Aga teate, mis ütleb põhiseaduse paragrahv 53? Igaüks on kohustatud säästma elu- ja looduskeskkonda ning hüvitama kahju, mis ta on keskkonnale tekitanud. Meil maainimestel on jäänud ainult see keskkond ja te tahate meie jaoks selle ka veel ära rikkuda.

Küsimus: Ei ole ju, meil ei ole vaja! Me maksame linnainimestega võrdselt makse. Mida me tagasi saame? Selle maksude eest, me tahame olla enda keskkonnas, normaalses elukeskkonnas, muidu ei ole mõtet maal elada. Aga te tahate seda ka veel ära rikkuda?

Eling: Me tõesti ei taha. Me tahamegi leida kõige paremad variandid, kuidas oleks leitud hea viis ühenduse jaoks Lätiga, kuidas oleks Saaremaale kõige vähem kahjustavam, kõige paremad ühendused.

Küsimus: Meil ei ole ju vaja seda. Mis mõttes see kahjustab? Te kahjustate sellega, et te raadate 240 m koridori.

Eling: Nagu ka enne öeldud – 120 m maksimum. Kaks korda kitsam.

Küsimus: Veidi kitsam. Mandril ka puhuvad tuuled. Saaremaal puhuvad nad palju rohkem, kui mandril.

Eling: Me võime jääda siin eriarvamusele, et tõesti seda on ka Saaremaale vaja.

Küsimus: Enne oli rajamise hinnast juttu, et 75% Euroopa raha ja 25% meie oma raha. Kes hakkab kinni maksma selle liini hooldust? Saarlased või tuleb kust iganes investoritelt raha? Ja kui ma ei ole nõus, et üle minu kinnistu see läheb, kas tehakse nagu Via Balticaga – sundvõõrandamine?

Eling: Tavaliselt on niimoodi, et hooldus tehakse piirkonniti ja Saaremaal on ka ju ikkagi kohalikud ettevõtted, kes siin teevad. See tehakse hangete käigus. Seega võib juhtuda, et mõni aasta tuleb see kuskilt mujalt, aga tavaliselt nihukest tööd ikkagi ei ole mõtet tegema hakata, et sul tuleb kuskilt näiteks Ida-Virumaalt või ka Poolast mingisugune grupp siia tegema. Need on tavaliselt kohalikud inimesed, see tehakse hangete raames. Me ei võõranda, me ei soeta ühtegi maatükki liini all. Me soetame alajaamade maatükid. Alajaamad on meil planeeritud riigimaadele ja me ostame riigi käest need maad ära. Me loodame läbi hilisemate läbirääkimistega, kui planeering on kehtestatud, et võib-olla me saame kokku leppida ikka mingisuguses trassis ja kui me siis ka kokkuleppele ei jõua, siis meil ei jää muud üle, kui kehtestatakse selline asi nagu sundvaldus. Sundvaldus on selline asi, kus kohas maad mitte kellelegi käest ära ei võeta ja kompensatsiooni maksame ikka. Me ikkagi maksame selle raietulu, me ikkagi maksame maatulu väärtuse, aga me ei ole lihtsalt kokkuleppele jõudnud ja siis sellisel juhul ikkagi me sooviksime seda liini läbi teie kinnistu rajada.

Küsimus: Maamaksu peab ikka maksma selle eest?

Eling: Siis, kui see kitsendus pannakse, ehk siis, kui me leiame kokkuleppe, aga mitte ühtegi meetrit liini ei ole veel ehitatud, me maksame teile raha. Läheb aegamööda, võib-olla aastaid kolm, neli, viis ja see liin on valmis ehitatud, siis sellisel juhul on kitsendus teil realselt olemas, siis me hakkame maksma talumistasu. Talumistasu on kolm pool protsenti maa maksustamise väärtusest ja selle eesmärk on katta ära vähemalt siis maamaksu osa selles kitsenduse osas niimoodi, et ei peaks maksma selle kitsenduse eest tasu.

Küsimus: Teil on üks valem selle kitsenduse nii-öelda tasu arvutamiseks. Ja lõpus on koefitsient. Viimane koefitsient oli null. Ja kõik see asi oli korrutustehted ja nulliga korrutamise lõpeb alati nulliga.

Eling: Nulliga, see on tõsi. Mingisugustel juhtudel tõesti on niimoodi, et me seda ka ei maksa, aga see on tõeliselt harv juhtum.

Küsimus: See on analoogne teema, nagu oli Astangul. Oli küll krooni aeg. Aga ühel perekonnal oli seal 110 kV liinialune maa. Ja selle maa eest küsiti maamaksu 11 000 krooni aastas. Taluvustasu oli 360 krooni. Kuidas te seda kommenteerite, see oli 110 kV liin, see tähendab, see on teie teema?

Eling: Regulatsioon on muutunud. Ja ma isegi võib-olla tean sedasama kinnistut, need inimesed on saanud selle liini talumiseks (sinna on ehitatud uus liin) kompensatsiooni. Seal on võib-olla isegi kaabel.

Krooni ajal oli regulatsioon teistmoodi. Inimesed said, on veel situatsioone, kus inimesed saavad ebanormaalselt vähe, aga see eesmärk kokkuvõttes peaks olema niimoodi, et teie ei peaks taluma midagi enda rahakoti eest, vaid meie peaksime selle kinni maksma. Aga vahepeal on regulatsioon muutunud.

Küsimus: Ütle mulle kui asjatundmatule, kus seda energiat tootma hakatakse, mida siia Saaremaale siis suunatakse?

Elering: Seda energiat võidakse toota kasvõi Poolas või Leedus või Lätis. Energiat võidakse toota kasvõi ka Soomes. See parem ühendus võimaldab seda energiat tuua ükskõik kuskohast ka siia. Kui kohapeal ei tehta, siis parem võrk võimaldab seda tuua ükskõik mis punktis siia. Niimoodi et ei oska mina täpselt öelda, kust see energia tuleb, aga ta peab tulema sealt kohast, kus kohas on teda kõige mõistlikum ja kõige odavam toota.

Küsimus: Meil iga aasta jääb neid tööstusi vähemaks. Nii, mille jaoks meil seda on veel vaja, seda elektrit juurde? Ei ole vaja! Kui on Paides vaja, tehke otseliin. Ei ole mingeid merekaableid vaja otse Lätti.

Elering: Eestil on kolm ühendust Lätiga, nii et on Tartu, Valmiera ja veel üks kolmas ka.

Küsimus: Kui tuulepargid tulevad, kas siis tehakse uued trassid?

Elering: See võrk loomulikult võimaldaks nii sisse panna kui ka välja võtta rohkem. Tuulepargid, mis ju ennast planeerivad, tahavad saada hakata tootma juba 2027-2029. aastal, aga me ei näe, et see ühendus valmis oleks enne 2033. aasta keskpaika. Jah, see võimaldab ka tuult, aga ka väga palju muid asju, et elekter ei hooli sellest, kas tegu on tuumajaamaga, kas tegu on tuulepargiga või päiksepargiga või koostootmisjaamaga või mis iganes, tõesti, elekter ei diskrimineeri.

Küsimus: Tavaliselt on, et kui vaadata omavalitsuste lõikes, et nagu altpoolt antakse indikatsiooni ülespoole, et altpoolt ütlevad inimesed, milleks nendel on vajadus, indikatsioon läheb üles ja ülevalpool siis arutatakse. Täna on nagu meil ülevalt alla see indikatsioon, et meile öeldakse ülevalt, et teil siin all on seda voolu kangesti tarvis. Et, siit alt ei ole ju tulnud seda signaali, et tehke meile, andke meile.

Elering: Meie Eleringina, me hoiame seda suurt võrguselgroogu. Me saame infot ju mitte ainult siit, vaid ka Võrust, Abjast, saame Püssist, me saame, me näeme mismoodi võrk elab. Me oleme seetõttu altpoolt küsinud riigi käest, et näete, me näeme vajadust, et umbes 10 aasta pärast oleks vaja kogu ühiskonnale, et elektrit tarbitakse ja toodetakse rohkem ja me peaksime paremini ennast ühendama. Ja riik on olnud nõus, et see on mõistlik mõte ja algatanud selle planeeringu. Jaa tõsi ta on, me ei ole küsinud kohalike kogukondade käest, kui niimoodi läheksime inimese juurde, aga me oleme näinud seda suuremat pilti. Me iga aasta avaldame võrguarengukava, mida me iga aasta uuendame, me näeme alajaamade kaupa ette, mismoodi on tarbimised varem olnud ja mismoodi tulevikus saaks see olema. Ja selle põhjal on tehtud see otsus, et seda ühendust oleks vaja.

Küsimus: Miks on neljandat ühendust vaja? Kolm on ju väga palju? Kuna kolmas tehti, palju maksis? Palju maksab neljas?

Elering: Neljanda ühenduse kogumaksumus on üle miljardi euro. Eesti osa oleks umbes 700 miljonit, võibolla natuke rohkem. Kolmas ühendus maksis pakun paarsada miljonit eurot. Seda sai teha sellepärast, et seda tõesti, see oli ainult maa peal, see oli ainult ühes riigis.

Küsimus: See oli 600 MW, nüüd me räägime 500 MW.

Elering: Eesti ja Läti vaheline ühendus on 1050 MW. Eesti tippu tarbimine on 1569 MW, niimoodi, et me tõesti tegelikult ei saaks olla olukorras, kuskohas Eestis ei oleks tootmist.

Küsimus: Kas Eestisse tuleb tuumajaam? Kui palju see maksma läheks?

Elering: Seda tõesti ei oska mina öelda.

MKM: See on eraldi planeering. Ja kui see on nii kaugel, et seda avalikustatakse, siis samamoodi kaasatakse inimesi. Me räägime siin Eesti-Läti neljandast ühendusest.

Küsimus: Mismoodi küsitakse rahva arvamust?

MKM: 500 meetri raadiuses on siin praegu, keda see puudutab ja nemad on info saanud ja nad on infos.

Küsimus: Miks just läbi Saaremaa ikkagi? Merekaabli parandamise võimekust meil ei ole, merekaabel on kallim ja Saaremaal seda elektrit vaja ei ole nii palju. Miks ikka läbi Saaremaa?

Eling: Nagu ma eelnevalt võib-olla mainisin ka, et Saaremaal on ka vaja. Mitte nii palju, aga kogu ühiskonnal kui sellisel on ühendust ikkagi vaja. Seda küsimust on piisavalt palju küsitud, et tõesti, ma saan viidata ühele nagu sellele samale arengukavale, kus kohas me oleme teinud selgituse, miks on kõige mõistlikum üle Saaremaa tulla. See annab kõige rohkem vunki kõige vähema raha eest ja lahendab ära ka Saaremaa energiavarustusprobleemi.

Küsimus: Praegu olev trass käib mu aiast läbi. Kolmandik õunapuudest on külili maas. Sügistormid lääne poolt lõhuvad kõik ära. Kes mulle maksab? Ma pole sentigi veel näinud.

Eling: Tõesti ei oska öelda ja siin on mingisugune väga kohaspetsiifiline küsimus. Ma ei tea, ei tea teile öelda, kas see on tegu Elektrilevi või Elingi liiniga ja millega täpselt tegu on.

Küsimus: Kui koridor su metsamaad ega põllumaad otseselt ei läbi, aga sa elad seal täpselt kõrval, ja see visuaalne ja muu mõju on olemas, mis siis?

Eling: Loomulikult juhul, kui me oleme uute trassi koridoride valikul võimalikult palju üritanud olla kaugemal hoonetest. Kui on olnud näiteks kahe hoone vahelt vaja läbi minna, siis me oleme kasutanud siin tõesti võrdse kohtlemise printsiipi. Me oleme arvestanud, et oleks hoonetest täpselt sama kaugel. Tõsi ta on, visuaalne muutus ongi ja see ongi ju see kitsendus, mis ka ühiskonnale tuleb peale. Olemasolevates trassikoridorides ja miks me neid eelistame on see, et see visuaalne vaade kui selline on ju seal kogu aeg olemas olnud ja me tõesti muudame seda vaatepilti, aga muudame seda ka mõnedes kohtades positiivse poole pealt. Ja see põhjus on näiteks see, et 110 kV masti vahe on väiksem kui 330. Võib ollagi niimoodi, et maste läheb vähemaks. Kui 110 masti vahe on 200 meetrit, siis 330 võib-olla 400-450-500 meetrit. See on, maste on vähem, see võib olla ka positiivne muutus.

SKPK: Me oleme üritanud vaadata neid alternatiive kaardi peale joonistades, kui meil on tõesti võimalik jätta elumaja ja selle liinikoridori vahele mingi metsapuhver, et ta ei oleks nõ nii selgelt nähtav. See ei ole alati võimalik, aga me oleme püüdnud sellega arvestada. Kui teil on mingi spetsiifiline koht, mida te praegu silmas peate, tulge rääkige, näidake, vaatame.

Küsimus: Kas edaspidine arvamuste pakkumine käibki nüüd meili teel?

SKPK: Praegu me ootame ettepanekuid tõesti e-kirja teel, siis me võtame need ettepanekud kokku ja siis olenevalt sellest, kuidas need trassi alternatiivid nii-öelda täpsustuvad ja muutuvad, otsustame selle, kuidas me nii-öelda maaomanikele uuesti läheneme, mis viisil.

Eling: Me ootame kõik kommentaarid tuleksid kokku ära, et võib-olla ju situatsioone, kus kohas on vastukäivaid kommentaare. Me peaksime saama kogu kommentaaride hulga. Ja tõesti võib juhtuda niimoodi, et me oleme mingisugustes konfliktkohtades, kus kohas on konflikt mõlema osapoole vahel, et ühe poole pealt, teise poole pealt ja siis on tõesti, me ei ole veel otsustanud, kuidas me siis läheneme nendele konkreetsetele asukohtadele.

SKPK: Üks teema näiteks, mis on Saaremaal väga oluline, on miljööväärtuslikud külad. Informatsioon, mis tuli omavalitsuselt, mida on omavalitsus üldplaneeringuga koostanud, mida me nii-öelda riiklikult kätte ei saanud, mis on koostamisel olev üldplaneeringu informatsioon, mis meil nüüd on käes, mida me peame ka kõikide muude ettepanekutega seonduvalt sünteesima, sellest lähtuvalt tegema ka vastavaid trassides muudatusi, et miljööväärtuslikud külad ja just see vaatelisus näiteks maastikutele on ka üks asi, mida me Saaremaal, tegelikult ka mandril, väga palju arvesse peame võtma.

Küsimus: kui kõrged on need mastid planeeritud?

Elering: Mastide kõrgus väga-väga harvadel juhtudel ületab 45 meetrit. Aga kokkuvõttes need on, mastid on täpselt samasugused, kui te olete käinud näiteks Lihula juures, kui olete sõitnud Ristilt läbi, siis need on need samasugused mastid.

Küsimus: Tohtu tuul – see pole elukeskkond enam.

Elering: Jah, tõsi ta on, kui tuul puhub, siis teeb tuul häält, aga mastid ise häält ei küll tee.

Küsimus: Kui oletame, et rajatakse täiesti uus liin kohta, kust pole enne olnud ja seal piirkonnas on inimestel krundid soetatud. Siiaani ei ole nad saanud sinna kruntidele elektriliitumist, sest salajaam jääb kaugemale kui 400 meetrit. Kas nüüd nendele maaomanikele, kes uue liini lähedale jäävad, võib tekkida mingisugune soodustus, et nad saaksid nüüd liituda? Kas nagu selline vastutulek nagu saarlastele, et neil tekib nüüd see võimalus, et kas nagu selline areng on üldse nagu võimalik?

Elering: Teil on väga hea küsimus, päris aus vastus on, et ülimalt suure tõenäosusega ikka täitsa mitte. Aga planeeringus on ka selliseid alasid, et kus kohas on teada, et on kruntideks jagatud, siis me oleme võimaluse korral täielikult vältinud selliseid alasid.

Küsimus: Mainisite, et olete iga-aastaselt analüüsinud piirkondasid ka. Mis teie analüüs siis ütleb, et miks meil seda eelkõige vaja ikka on? Te väidate, et varustuskindlus ja energiat saab rohkem tarbida, aga... juba praegune võrk võimaldab tarbida rohkem, et sellest meile nagu piisaks. Varustuskindlus... mida see täpsemalt tähendab? Et me saame rohkem energiat, mida meil vaja ei ole. On ta vastupidavam praegusega võrreldes? Et sõjalises olukorras teda ei ole nii lihtne lõhkuda? Tundub eelkõige jälle niisugune asi, et me tuuleparkide jaoks seda ei kasuta, aga kes nagu verrega alla kirjutab ja garanteerib, et see pärast ka nii on, mitte et keegi ei vastuta?

Elering: Te võite vaadata meie kümneaastasest arengukavast, kus on alajaamade kaupa välja toodud, kui suured on ülekoormused alajaamades. Siis te näete ka seda läbi selle, et kui te olete Saaremaal või Hiiumaal eriti ja te soovite näiteks panna oma talu katusele 10 kV elektri päikesepaneele, siis suure tõenäosusega see võrgutugevus maksaks miljoneid eurosid. Selle põhjus on see, et see selgroog ei ole piisavalt tugev selle jaoks, et elektrit väga palju rohkem võrku sisse panna või välja vedada.

Küsimus: Tegelikult on selleks vaja parandada mitte Eleringi võrku, vaid Elektrilevi võrku. Räägite, et Eleringi võrk kõik nüüd paraneb, nüüd on teil parem elektrivarustus, aga tegelikult ei paranda te siin midagi?

Elering: See on samamoodi nagu, kui te mõtlete niimoodi, et te teete kõik külateed nüüd korda, aga peamaantee jääb täiesti hooldamata ja on aukus, siis ju tegelikult ei jõua ka.

Küsimus: Tuleks midagi anda rahvale ka. Mitte niisama, et teeme suure liini, räägime, et tegelt kõik paraneb. Tegelikult ei saa inimesed mitte midagi. Palju liitumispunkt maksab Eleringis?

Elering: Miljoneid eurosid. Ja me ehitame täiesti tasuta, täiesti tasuta, ehitame ju Saaremaale täiendava ühenduse, mis on ette nähtud.

SKPK: Mis te ütlesite, et inimesed ei saa midagi? Mis see teie nagu nägemus või soov on selles osas, et mida inimesed täpselt saada võiksid?

Küsimus: Parema liini, kui nad tahavad liituda...

SKPK: Aga mida nad saada võiksid?

Küsimus: Mul on selle kasvu kohta küsimus, et kui palju tõuseb meie elektri tarbimine iga aasta?

Elering: Statistika on avalik. 2013 versus tänane päev ehk siis umbes 10 aastat on umbes 15% tõusnud. Konservatiivne ennustus, Elering ennustab võrdlemisi konservatiivselt, et järgmise 10 aasta jooksul, siis kui see projekt peaks valmis olema, siis meie elektritarbimise kasv on ka umbes 15-20%. Eelmise 10 aasta jooksul selle tarbimise vastu rajasime Lätiga kolmanda liini. Meie tarbimine kasvab veel 15-20 %, siis me sooviksime neljandat liini rajada.

Küsimus: Aga hetkel, kui räägime Saaremaast, rahvastik väheneb, tööstused pannakse kinni. Kuidas meil saab elektri tarbimine suurened, kui seadmed muutuvad ökonoomsemaks?

Elering: Ei ehitata ju seda liini ainult Saaremaa jaoks, ta ikkagi hakkab pihta Paidest, ta läheb küll üle Saaremaa, luues Saaremaale võimalusi, aga ta ei ole Paide, Saaremaa jaoks, nii et see on kogu riigi huvi, seetõttu ka riigi eriplaneering.

Ettepanek: Ma tahtsin täpsustada, et mida võiks Elering rahvale tagasi anda - kasvõi läbi mingi rahastuse, et siia investeerida näiteks, kas vallavalitsuse kaudu taristuobjekte või mingisuguseid muid tsiviilobjekte, munitsipaalobjekte korda teha. Et noh, tegelikult see oleks ju see, mida rahvas täna tahaks kuulda. Et me investeerime miljardi elektriliini, aga miks ei võiks investeerida 10 miljonit veel siis kohalikku taristusse või kuhu seda raha läheb ka tegelikult, et inimesed tunneksid ka seda, et me saime ka nagu midagi, et tegelikult ju elektrilevivõrgud ei parane veel noh, lähema 50 aasta jooksul niivõrd, et meil oleks kasu sellest suurest elektriliinist. Noh tegelikult see on see, mida inimesed ma arvan tahaks kuulda.

Elering: Ma arvan, et teil on väga hea ettepanek, me võtame selle kindlasti kaasa, aga niimoodi lubada, et riigiettevõtte ka noh, konkreetselt hakkaks mingisugust teed renoveerima või... Aga see on väga hea ettepanek, selle me kindlasti võtame kaasa.

Küsimus: Kui palju hakkab see 330 kV liin lähi külade kinnistutel mobiililevi mõjutama?

Elering: Liinid eksisteerivad samasugused, mandril - neid on omajagu, ja seal mobiilileviga nende liinide tõttu ei ole teada, et oleks probleeme. Selle liiniga koos rajatakse täiendav sideühendus ka Saaremaaga. Et elektrisüsteemi juhtida, siis on olemas täiendav optika, mis ühendatakse ja see optika läheb avalikku kasutusse ehk siis mingisugune erateenusepakkuja, olgu selleks siis Tele2 või Telia, saab täiendava ühenduse luua Saaremaaga. Ja niimoodi toimib praegu ka olemasolev elektrivõrk. Nii et sellest tuleb veel täiendav hüve. On olemas see elektrihüve ja tegelikult on sidehüve ka. See konkreetselt jah, see ei ole seotud konkreetse asukohaga, aga see on kogu Saaremaa paremaks sideühenduse rajamiseks.

Küsimus: Kui palju see 330 kV liin häirivalt magnetvälja koduseadmetele, muruniitjatele, kõikidele siukestele aparaatidele, palju ta seda tekitab? Kui laia maa-ala peale?

Elering: Elektromagnetvälja, mis liiniga tegeleb, modelleeritakse selle planeeringu uuringute raames. Eleringil on samasuguseid liine, oleme mõõtnud magnetvälja suuruseid ja need magnetvälja suurused on olemas mingisugused, on olemas määral, mis on kehtestatud Terviseameti poolt ja on olemas Vabariigi Valitsuse määrus. Me oleme kõikide nende ettenähtud turvaväärtuste sees, et me ei tee suuremat magnetvälja, mis teeks siis rohkem inimesele kahju kui Terviseamet ette näeb. Selle planeeringu raames aga me ka modelleerime siis magnetvälja suurust ja siis me oskame läbi planeeringu keskkonnamõjude hindamise öelda täpsemalt, et missugune see magnetvälja suurus eeldatavasti ka oleks.

Küsimus: Mis siis peaks juhtuma, te ütlesite, et seda nagu ei ehitata, et see ei ole kindel, aga mis see ajend sellel peab olema? Praegu tundub, et serveerima variandid ja valime välja midagi, aga et asi on otsustatud. Mis see peaks olema, et asi ära jääks, mis põhjusel see võiks olla?

Elering: Plaan ju tõesti on, et me ehitame selle liini, aga mis need takistused saaks olla, need saaks olla niimoodi, et Vabariigi Valitsus otsustab, et seda liini, et seda planeeringut ei kehtestata. Ja loomulikult asi on see, et ta ei tohi olla ühiskonnale liiga kallis. Ta peab olema ühiskonnale piisavalt soodne, et elektri koguhind ühiskonnale ei kasvaks, et oleks mõistlik rajada.

Küsimus: Kui praegu inimesed paigaldavad oma hoonetele igale poole päikesepaneele selleks, et tarbida võimalikult vähe nõ riigi elektrit päevasel ajal, kes akupankadega öisel ajal, kuidas tahes, siis mis tarbimise suurenemisest me saame väga palju rääkida? Ma saan aru, Tallinna linnas võtavad kätte, panevad oma elektriautod seina, tõmmatakse alajaam punaseks ja ma ei kujuta ette, mis seal saama hakkab, sest need kaablid seal ei pea vastu. Aga meil on see natuke teema siin veidi teine, meile elektriautosid siia tõenäoliselt niimoodi ei tule ja inimesed elavad ikkagi... üritavad panna omale nii palju kui võimalik riigist sõltumatult elektrivarustust. No aga milleks meile siis seda kahte 330 kV liini?

Eling: Jaa, väga paljud need inimesed, kes vajavad kõiki neid võimalusi, et olla autonoomsed, nendel hetkedel, näiteks nagu praegu, kus kohas päiksega on võrdlemisi nigelasti, siis soovivad ikkagi elektrit tarbida. Võrgu väärtus kui selline, see väärtuspakkumine, mis ta ühiskonnal on, on ka muutuses. Tõesti, see võib olla niimoodi - teil on oma päiksepaneel, teil on oma aku, teil võib olla oma väike tuulik, teil võib olla mingisugune väike hüdroelektrijaamgi, aga siis, kui ükski nendest ei tööta, siis sellisel juhul elektrit oleks teil ikkagi vaja ja võrk peab selle jaoks olemas olema. Ja siis sellisel juhul see tarbimine on suur. Võib-olla on niimoodi, et elektri kogutarbimine kui selline ühiskonnas tõesti ei kasva, aga see tiputarbimine nendel hetkedel, kus kohas ei paista päike ega puhu tuul, siis nendel hetkedel võib olla selline, et võrk on punases, mitte ainult siis Tallinnas, vaid igal pool.

Küsimus: Nojah, sest me oma olemuselt ju tegelikult võtame kätte, lähme igas mõttes ökonoomsemalt. Pirnid... 60, 40, 75 W-sed. Täna sel päeval sa paned 4W LED-i ja see valgustab täpselt samamoodi. Tõenäoliselt sul majas on 25 nelja vatist, viie vatist leedi, mis annavad sulle, noh, selle kahe või kolme 60-vatise tarbimisvõimsuse. See tähendab seda, et seda võrku kui sellist, sellises suures mahus ei ole vaja. Kui te 35-sed viite 110 peale, mis siin on olemas, siis sellest juba täiesti piisab, sest see summa läheks ju viiekordseks.

Eling: Tõsi. Mingisugused energiasäästud ju eksisteerivad läbi valgustuse. Samaaegselt soojuspump on täiesti uus tarbija, tõesti praeahi on täiesti uus tarbija, induksioonahi on täiesti uus tarbija.

Arvamus: See inimene, kes mõtleb natukene selle peale, et veidikene kuskil kokku hoida, see inimene ei hävita omal ära ei puupliiti ega ahju. See õhksoojuspump on luksus. See on luksus, see on võibolla teine mõte on see, okei, ma olen nädalapäeval kodunt ära. Ma jätan pumba siin 16° peal tööle. Ma tulen koju tagasi, mul ei ole seinad härmas. Aga normaalne inimene üritab ikkagi omaenda metsast võtta puitu, kütta sellega ja hoida oma maja selles mallis... ja see induktiivpliit ei ole ka teab mis maailmaime. Seda ei ole vaja, tänapäeval töötab meil ju gaaspliit samamoodi, puidupliit töötab täpselt samamoodi.

Eling: Mõnes kohas selliseid võimalusi ei ole kahjuks. Ma olen teiega täiesti nõus, aga on päris palju niisuguseid situatsioone, kus kohas ei ole võimalik, ei ole seda oma metsa, on uus maja, kuhu kohta näiteks ei saa puukütet paigaldada, paigaldataksegi soojuspumbad, neid on erinevaid situatsioone. Ja loomulikult on niimoodi ka, kui inimesel on võimalus olla autonoomne, siis mina isiklikult toetan seda autonoomsust täielikult. Samaaegselt sinna kõrvale tõesti see võrk on vajalik ka. Need autonoomsused on erinevad, võib-olla täiesti autonoomne, võib-olla niimoodi autonoomne, et juhul kui on tõesti vaja, siis saab võrgust elektrit võtta. Gaas on loomulikult ka teine teema, balloonigaasi on siin, LNG-d on Kuressaare lähedal, aga kui veel kolm aastat tagasi, kolm aastat ja kaks päeva tagasi, ei omanud mitte mingisugust värvi, siis täna sel hetkel gaas on suhteliselt ikkagi punast värvi. Et see on nagu küsimus, võib-olla julgeoleku küsimus, mida ma siin tõesti tahaks võib-olla hakata lahkama.